

men met hem vindt dat het verleden een gids kan zijn in het leven van vandaag. Die vraag kan bevestigend worden beantwoord, maar met het verleden als zodanig heeft het dan niet zoveel meer te maken. Uiteindelijk is Ankersmit diep in zijn hart meer politiek filosoof dan historicus. Hij heeft ideeën over de inrichting van de wereld en kiest daarbij zijn voorbeelden. Het gaat daarbij stuk voor stuk om persoonlijke keuzes die veel zeggen over Ankersmit, maar minder over de geschiedenis. Ooit is zijn handboek *Denken over geschiedenis* gekarakteriseerd als de 'filosofie van de achteruitkijkspiegel'. Ankersmit is echter steeds meer een 'filosoof van de passpiegel' geworden.

Leen Dorsman

A. J. Zondergeld-Hamer, *De geschiedenis van Weesp. Van prehistorie tot de moderne tijd* (Weesp: Heureka, 1990, 192 blz., ISBN 90 6262 292 5).

Hoe oud de stad Weesp is, is met geen mogelijkheid meer na te gaan. Rond de zesde eeuw voor Christus was er al spaarzame bewoning van de onherbergzame veenstreken op de grens van Holland en Utrecht, waar het riviertje Smal Weesp zich afsplitste van de Vecht. Van een echte nederzetting, waar later de stad Weesp uit ontstond, was pas zo'n 1800 jaar later sprake. A. J. Zondergeld-Hamer heeft nu de geschiedenis van Weesp van de prehistorie tot ongeveer 1850 te boek gesteld. Het is een zeer goed leesbaar, populair-wetenschappelijk verhaal geworden, bestemd voor een breed publiek.

Het boek heeft een beschrijvend karakter, stadshistorisch analyseren en theoretiseren vinden we in dit boek niet en daarin kunnen we de auteur gelijk geven. In ongeveer 140 bladzijden tekst, met daarnaast nog notenapparaat, bibliografie en plaatwerk, wordt meer dan 600 jaar geschiedenis van Weesp verteld. Dat betekent dat de nodige keuzen gemaakt zijn. Brede ontwikkelingen heeft de auteur vaak in een doeltreffende formulering samengevat en personen en groepen zijn vaak raak getypeerd. Over het algemeen heeft de auteur daarbij een goed evenwicht gevonden tussen historische nuance en heldere formulering. In slechts enkele gevallen heb ik mijn twijfels of daarbij niet te veel concessies zijn gedaan. Een paar voorbeelden: bij de beschrijving van de Hoekse en Kabeljauwse twisten, worden de Kabeljauwen gekarakteriseerd als in het algemeen 'de partij van de burgerlijke vooruitgang' (17). Enkele malen wordt de Gereformeerde Kerk als 'staatskerk' ten tonele gevoerd en de gereformeerde religie als 'staatsgodsdienst' (79 en 125) en de om zijn ketterse ideeën geschorste dominee Balthasar Bekker wordt een 'dissident' genoemd (85).

Naast de grote lijn van het verhaal, heeft de auteur ook ruimte gemaakt voor detaillering. In het begin van de zeventiende eeuw kwam de jeneverstokerij tot bloei en de branders ontdekten dat de spoeling, een afvalproduct bij het brouwproces, uitstekend varkensvoer was. Binnen de kortste keren stond Weesp vol varkenskotten en zwierven de varkens tot in alle uithoeken van de stad. In 1624 werd er zelfs een extra veerdienst naar Amsterdam geopend, die alleen voor varkensvervoer bestemd was. Gevolg was wel dat binnen korte tijd stank en vervuiling de spuigaten uitliepen en het stadsbestuur de nodige maatregelen moest nemen (58/59). Zo komen we ook te weten dat de al genoemde Balthasar Bekker, die tussen 1676 en 1679 in Weesp gestaan had, vanwege zijn schorsing niet in Amsterdam aan het avondmaal mocht gaan. Dit isolement vond hij onverdraaglijk en daarom verzocht hij de Weesper kerkeraad aldaar het avondmaal te mogen vieren. Toen de kerkeraad zich achter de Amsterdamse opstelde, besloot Bekker niet te buigen, maar 'syn siel in lydsaemheid te besitten' (84/85). Dergelijke details verlevendigen het boek en de voorbeelden die auteur geeft, zijn over het algemeen goed getroffen. Het verhaal over de Weesper porseleinfabriek, die slecht een kleine tien jaar produ-

ceerde, valt wel wat lang uit (103-107) en de opsomming van de leden van het letterkundig genootschap 'Voor het mensendom' lijkt mij iets te veel van het goede (126).

Zoals gezegd geeft dit boek — terecht — geen inpassing in een breder theoretisch stads-historisch kader. Toch heeft de auteur mijns inziens te weinig gezocht naar een thema, perspectief of rode draad om het boek wat meer lijn te geven. Naar mate het verhaal vordert en speciaal in deel III (1787-1850) wordt het betoog fragmentarischer en is het soms lastig bepaalde ontwikkelingen te plaatsen. Toch dienen zich thema's aan die als rode lijn gebruikt kunnen worden. Om er één te noemen: de verhouding tot buurman en grote broer Amsterdam. Deze relatie was en bleef actueel en komt derhalve vaak ter sprake. Soms was Weesp stad onder de rook van Amsterdam in andere tijden voorpost van Amsterdam. Zonder spanning was de verhouding echter nooit. Misschien had een beschrijving vanuit een dergelijk perspectief meer lijn in het betoog kunnen brengen. Deze geschiedenis van Weesp blijft echter in zijn soort een goed en vlot verteld boek, dat een breed publiek zal aanspreken.

R. van der Woude

R. L. Erenstein, ed., *Een theatergeschiedenis der Nederlanden. Tien eeuwen drama en theater in Nederland en Vlaanderen* (Amsterdam: AUP, 1996, xxiv + 915blz., ISBN 90 5356 112 9).

Dit boek behandelt in 120 bijdragen, gekozen rond 'evenementen', de theatergeschiedenis der Nederlanden. De opzet is ontleend aan een in 1993 verschenen Nederlandse literatuurgeschiedenis, die weereen navolging was van Dennis Holliers Franse literatuurgeschiedenis uit 1989. Qua lijvigheid mag hier wel van een historische *Rocky III* gesproken worden. Wat voor de meeste vervolgfيلمs geldt gaat echter ook op voor dit boek: méér geschetter bij verlies aan kwaliteit. De rijke maar niet altijd inzichtelijke illustratie kan de zwakte van het geheel niet verhullen.

Het is in dit bestek ondoenlijk recht te doen aan elke bijdrage, ook al overlappen ze elkaar nog zo sterk (drie auteurs richten zich met drie tegenstrijdige interpretaties op de 'ghesellen vanden spele'; drie auteurs delen mede dat Napoleon mw. Wattier bewonderde etc). Detailkritiek en het opsommen van 'missers' zijn ook niet zinnig. Pers-recensies beperkten zich hoofdzakelijk hiertoe. Men moet zich dan ook afvragen waarom dit boek, na Worps werk uit 1904 het eerste uitgebreide overzicht over de toneelgeschiedenis, hoofdzakelijk dergelijke reacties heeft opgeroepen. Een helder organisatorisch uitgangspunt had de journalisten toch kunnen doen inzien waarom niet al hun troetels in het boek voorkwamen? Aan een helder uitgangspunt ontbreekt het evenwel ten enen male (reeds in de openingspassage moet 'toneel-spel' als handelingsvorm en als tekst doorelkaar gebruikt zijn, wil de passage zinnig worden; er blijkt in de inleiding, pagina xxiii, een nogal schokkende onwetendheid over de betekenis van de in de cultuurgeschiedenis en -sociologie gebruikte concepten 'productie, distributie, receptie'; het begrip 'post-modern' wordt ijdel gebruikt, etc. etc). Het resultaat is de ongestructureerde brij die het boek is geworden: 'tot wezenlijk inzicht in aard en functie van het toneel leidde deze verzameldrift nauwelijks', kon ik, na lezing, de inleiding met instemming citeren (xx).

Mijn hoofdbezwaren in grote 'lijnen en patronen'. Ten eerste. Het ontbreekt de theatergeschiedenis aan een goed doordachte periodisering die uitgaat van het eigen object. Dit boek hangt impliciet nog op (achterhaalde) periodiserings-kaders van de negentiende-eeuwse literatuur- en kunstgeschiedenis. Een alternatief was geweest om het theaterleven op macro-niveau te segmenteren in drie hoofdtypen die vaak ook fasen blijken: de eerste (voor-modern), waarin theater gebonden (zelfs gelegitimeerd) wordt door festiviteit en nauwelijks commercieel is; de tweede ('vroeg-modern') waarin een commercieel ('beroepsmatig') theaterleven